

LIVET PÅ NÄTET – En resa hos de digitala infödda

Slutuppgift i kursen *Unga sex och internet*

De flesta unga är riskmedvetna. Många har normaliserat eller accepterat en viss grad av utsatthet.

Unga som råkar illa ut på nätet gör ofta inte det på grund av en omedvetenhet om riskerna. Det handlar snarare om faktorer som bristande självkänsla, svårigheter att sätta gränser och om maktstrukturer som finns även i samhället och livet i övrigt. Det handlar också i grunden om unga och vuxna som inte respekterar andras integritet.

Det är få vuxna som kan förmedla kunskap om livet på internet, inklusive risker och säkerhet, som inte unga redan känner till. När man närmar sig ämnet unga och nätet är det viktigt att tänka på att de flesta unga inte har en negativ uppfattning om sitt eget nätanvändande.

(ses offline .3)

INLEDNING

Stödcenter för unga brottsoffer, är en verksamhet inom Arbetsmarknads- och familjeförvaltningen i Eskilstuna kommun, med två socionomtjänster. Ett nära samarbete med Södermanlands polismyndighet har byggts upp under de 10 år verksamheten funnits. Verksamheten bedrivs i huvudsak i polishuset, dit barn och unga har möjlighet att komma för att bearbeta det trauma de upplevt i samband med att de utsatts för ett brott. Där kan de prata om de konsekvenser brottet fått för dem och få hjälp med att bearbeta dessa och återuppbygga sitt liv någorlunda som det var innan. Till hjälp har det tagits fram ett material med tillhörande arbetsblad där olika blad tar upp olika känslor(sorg, ångest, oro, skam, hämnd, ilska, rädsla) som ungdomen kan behöva bearbeta plus blad för rättegångsstöd. Ann Hellströmer, socionom, som var den som startade det första stödcentrum för unga brottsoffer i Stockholm 1999, var den som först beskrev de olika stadierna av kränkning som många unga brottsoffer känner att de utsatts för i samband med att de blir utsatta för ett brott. Den **första** kränkningen för ett offer är att utsättas för själva brottet. Den **andra** kränkningen är upptäckten att det civila samhället inte gör någonting, att man inte får någon hjälp. Allt för ofta utsätts offren för en **tredje** kränkning när de väl bestämmer sig för att göra en polisanmälan. Då de får beskedet att polisen ingenting kan göra och att ärendet läggs ned. Den **fjärde** kränkningen sker vid

rättegångssituationen, där många brottsoffer berättar om hur de mötts av tvivel och frågor som fått dem att känna sig som de skyldiga. Den **femte** och sista kränkningen kan uppstå om hemförsäkringsbolaget meddelar att de inte anser att skadeståndet är av den art att det ska betalas ut av dem.

När man utsätts för ett brott hamnar de flesta i någon typ av kris. Krisen kan delas in i olika faser: Chockfasen, reaktionsfasen, bearbetningsfasen och nyorienteringsfasen och alla kännetecknas av olika reaktioner och känslor. Stadierna behöver inte vara tydligt åtskilda från varandra och en fas kan till och med fattas. Man kan även pendla mellan dessa olika faser.(Cullberg 1992:140-155). Får man till exempel inte möjlighet att bearbeta sin ilska över det inträffade är risken stor att man senare i livet själv blir gärningsman. Därför anser vi på verksamheten att Stödcenter för unga brottsoffer i sitt uppdrag har en brottsförebyggande roll.

Vi möter sedan några år ungdomar som utsatts för kränkningar och olika typer av sexualbrott på internet, detta gör att vi känner att vi är på en brottsarena som är ganska ny och främmande för oss. Bearbetningsfaserna hos ungdomarna är nog ganska lika med vi som ska stå för stödet måste bli mycket mer "hemma" på vad som faktiskt sker på nätet, så när jag läste raderna på sid 3 i SES OFFLINE (se ovan) kände jag direkt att det är det här vi på Stödcenter måste börja utveckla och jobba med. Att alla måste lära sig att respektera varandras integritet, att vi vuxna måste gå i första ledet för att skapa en trygghet för alla barn och unga oavsett om det händer obehagligheter online eller offline. Det är en utmaning men ack så viktigt.

Livingstone och Bober (2005) menar att för barn och unga, tillskillnad från vuxna, är inte kommunikation i det fysiska rummet överordnad annan kommunikation, barn och unga väljer olika former av kommunikation beroende av hur behoven ser ut för stunden. Det handlar inte så mycket om att till exempel "fly" från verkligheten utan mer hur behovet av att nå kamrater i närmiljön ser ut. (Möjligheternas arena s.40). Det är den positiva sidan av nätkommunikation.

I en DN artikel från 13/3 2009 skrev datainspektionens chef, Göran Gräslund larm om just kränkningar på nätet och problem med personuppgiftslagen, pul: *Kränkningar på nätet blir bara värre. Personuppgiftslagen, pul duger inte för att hindra de allt värre kränkningarna på nätet. Det finns mycket små möjligheter att med hjälp av pul förhindra övergrep mellan enskilda på internet. Många skriver de mest förfärliga saker. Det är inte alltid straffbart*

enligt pul att skriva förolämpningar på webben. Det som är straffbart är att kränka någon genom att publicera känsliga uppgifter(religion, facklig tillhörighet, hälsa, etniskt ursprung, politisk åskådning m.m.)

Ett sätt att angripa problemet med kränkningar på internet, utan att röra i pul och utan att inskränka offentlighetsprincipen och yttrandefrihet vore att införa en generell straffsanktionerad bestämmelse som skydd mot grova kränkningar av den personliga integriteten. Då hindras inte utlämnandet, men kränkande publicering kan bestraffas. Det måste kosta att kränka, annars fortsätter kränkningarna. Det är den negativa sidan av nätkommunikation.

En del vuxna som vi på Stödcenter kommer i kontakt med tycker att ordet/begreppet kränkning används i tid och otid, och att ordet i och med det har tappat sin ursprungs betydelse. Vi menar att man alltid måste lyssna på den utsatte, hur upplevde den det hela? Magkänslan hos den utsatte kan man aldrig vifta bort. Det är därifrån vi kan bygga upp en tillit och starta vandringen till en ny trygghet hos den unge.

FÖRSLAG TILL FÖRÄNDRING

Hur tänker vi inom verksamheten gå tillväga för att påbörja detta arbete med att lösa detta problem med utsattheten på internet? Jo, genom att ta hjälp av de fyra faserna som beskrivs i boken – ”Från snack till verkstad” – Ungdomsstyrelsen 2010:6, sid 58, figur 8, ”Centrala faser i en planerad förändringsprocess”. Vi kommer både beskriva den förändringsprocess som är nödvändig för att vi inom vår verksamhet ska kunna ge det stöd som de unga brottsoffer kan komma att behöva när det handlar om att bearbeta händelser som utspelats på nätet, men också belysa hur vi kan bygga upp en arena för det förebyggande arbetet, där både föräldrar, professionella och andra vuxna är viktiga. Inte minst med tanke på orden från Göran Gräslund, chef på datainspektionen kommer här nedan en beskrivning om hur samarbetet med Föräldrastöds projektet kommer starta under våren 2011.

FAS 1 - Diagnos

Det huvudsakliga uppdraget inom verksamheten är att stötta barn/ungdomar som utsatts för en traumatisk händelse och som polisanmälts. För att kunna förstå och möta vad barnet behöver för att kunna bearbeta och hantera de konsekvenser brottet ha inneburit tar vi hjälp av den

erfarenhet vi skaffat oss under de 10 år verksamheten varit igång. Vi har också skapat ett arbetsmaterial med olika blad, där barnet får hjälp av olika bilder att bearbeta sina känslor. Det allra viktigaste är inte exakt HUR man frågar hur ungdomar mår utan ATT man frågar. I och med att fler brott på internet blir kända och polisanmälda kommer verksamheten i kontakt även med dessa barn. Brotsrubriceringen kan vara olika men ofta handlar det om någon typ av sexuell exploatering, och det är ju ett vitt begrepp. Ofta innebär det att ett fysiskt sexuellt övergrepp har skett, men inte alltid. Det kan handla om övergrepps bilder av små barn som cirkulerar på nätet. Men det kan också vara bilder som tas i skolans omklädningsrum och som sedan sprids bland kompisar, något som många inte ens vet är ett brott. Det händer också att unga skickar sexuella bilder på sig själva till sin partner som sedan sprider dem vidare, vilket inte var avsikten. På så vis kan en från början frivillig exponering leda till sexuell exploatering. Vidare kan unga, ibland via nätet, övertalas och manipuleras till sexuella handlingar, ibland med någon typ av ersättning (SE MIG, ungdomsstyrelsen) Polisanmälda nätbrott är relativt nytt. Tyvärr har ofta denna typ av brott lågt straffvärde, vilket gör att det rent utredningstekniskt blir svårt att få fast en gärningsman och det i sin tur gör att det är sällan det leder till ett åtal (Föreläsare: Solveig Sörlien, åkl, Västerort) Vi på Stödcenter för unga brottsoffer känner att för att kunna vara ett fullgott stöd måste vi kunna mer om de sociala medierna och de sajter våra barn och unga befinner sig på. Vi måste också bli så pass bra på lagen så att vi kan gå ut till ungdomar, deras föräldrar och andra vuxna som kommer i kontakt med ungdomar och prata om detta, skapa debatt. "Vilket förhållningssätt ska vi alla tänka på när vi är ute på de olika sociala medierna? Vad säger lagen?", är viktiga frågor att prata om.

I Brottsbalken (1962:700) kan man läsa under kapitel 6 vad som menas med sexualbrott, till exempel 4§: Den som har samlag med ett barn under femton år eller som med ett sådant barn genomför en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens art och omständigheter i övrigt är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt mot barn till fängelse i lägst två år och högst sex år.

FAS 2 - Lösning

Under 2011 önskar vi inom verksamheten att vi har byggt upp en guide/handledning för hur vi ska kunna möta dessa barn och deras anhöriga som råkat ut för brott på nätet. Guiden ska

inhålla information om var man kan hitta stöd som vuxen, både för föräldrar och professionella, vilka sidor som kan vara bra för barnet när den vill söka information om hur andra barn har tacklat liknande problem som uppstått i samband med nätbrott. Denna information ska finnas på kommunens hemsida och uppdateras med jämna mellanrum.

Vi önskar framför allt att vi kan vara en instans där vuxna (föräldrar/professionella) kan få råd och stöd i situationer där deras kunskap inte räcker till. Att ge dem stöd i att upptäcka de risker som faktiskt finns i och med att det är allt vanligare att använda sig av sociala medier men också att hjälpa dem hitta lösningar på problemet med att det finns vuxna med onda avsikter som lurar barn("Vad gör unga på nätet?" s71). Detta ska kunna ske både genom att kontakta oss direkt men också genom att bjuda in oss till olika diskussionsträffar. För att kunna vara detta stöd behöver vi lägga tid på att själva vara ute och surfa och uppdatera oss på de olika sajterna. Eventuellt skaffa ett eget FB konto och/eller ingå i Fryshusets sociala projekt nätvandrararna.

FAS 3 Genomförande

Eftersom vi vuxna är digitala turister (enligt Marc Prensky) är planen att vi på Stödcenter för unga brottsoffer tillsammans med Eskilstuna kommuns Föräldraprojekt ska erbjuda olika föräldragrupper en temakväll på temat *Livet på nätet – en resa i de digitala inföddas land*. I Föräldrastödsprojektets uppdrag står det bland annat att det först ska göras en kartläggning över vad som finns för olika typer av föräldrastöd och därefter se vad som behöver utvecklas. Stödet ska vara lättillgängligt och det ska bli lätt att söka hjälp och lätt att veta var man ska vända sig. Fokus ska ligga på det generella föräldrastödet men det är också viktigt att utveckla stöd för riskgrupper där föräldrar är svåra att motivera. Man vänder sig till föräldrar med barn mellan 0 – 17 år.(Eskilstuna kommuns Föräldrastödsprojekt). Det är en bra målgrupp även för oss på Stödcenter för unga brottsoffer eftersom de flesta ungdomar som har kontakt med verksamheten är mellan 14 – 19 år. Inbjudan kommer ske med hjälp av lokal tidningar, kommunens hemsida och skolornas informations sidor och kommer erbjudas till en början vid fyra tillfällen, på de demokratacentren som är lokaliserade till några stadsdelar inom Eskilstuna kommun. Kvällen ska både innehålla fakta där relevant, för målgruppen, forsknings siffror ska redovisas, vad säger lagen osv, men också ska det ges möjlighet att för besökarna få ställa frågor, prata om sin egen oro och börja bekanta sig med de sajter som är bra för vuxna att känna till, både när det gäller för sin egen del men också för att bli nyfikna på sidor som är vanliga bland barn och ungdomar idag. Önskan från min sida är att när

kvällen är slut har de blivit så nyfikna så att de går hem och sätter sig vid datorn och börjar surfa, själva eller tillsammans med sitt/sina barn.

FAS 4 - Evaluering

Vi ser denna förändringsprocess som ett steg i det förebyggande arbetet som behövs för att vi vuxna ska ha någon chans att överhuvudtaget kunna stötta när så behövs.

Dagens vuxengeneration är den första genom tiderna där den har mindre kunskaper än barnen när det gäller de sociala medier som är verklighet för dem och fortfarande något skrämmande för vuxna. Vi kan kanske inte göra något åt det men vi måste bli mer nyfikna och mindre rädda. Då först vet ungdomarna att om det skulle hända obehagliga saker på nätet så finns det vuxna som kan, vill och orkar lyssna och stötta. (”Men fråga mig bara”, ungdomsstyrelsen, Allmänna barnhuset, 2009)

Föräldrastödsprojektet kommer göra en utvärdering i samband med projektets slut, så där kommer vi lägga till en fråga angående internet. När det gäller verksamheten på Stödcenter kommer vi genom våra brukarenkäter ta reda på om vi är på rätt väg när det gäller det specifika stödet i samband med brott på nätet.

KÄLLFÖRTECKNING

Men fråga mig bara	Ungdomsstyrelsen o Stiftelsen allmänna barnhuset
Möjligheterna Arena	Cecilia Löfberg
Från snack till verkstad	Ungdomsstyrelsen
Vad gör unga på nätet?	Elza Dunkels
Ses Offline?	Ungdomsstyrelsen
Se Mig	Ungdomsstyrelsen
Brottsbalken Kap 6	
DN.se 2009-03-13	
Föräldrastödprojektet	Eskilstuna Kommun